

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Ewa Chmielewska

Med mitt djur, annars blir det aldrig!

- Analys av sambandet mellan våld mot djur och våld mot kvinnor i nära relationer

LUEN03

Sexualitet, samhällelig kontroll och straffrätt
7,5 högskolepoäng

Termin: VT 2019

Innehåll

SAMMANFATTNING	3
1 INLEDNING	5
1.1 BAKGRUND TILL ÄMNET	5
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	6
1.3 METOD OCH MATERIAL	6
1.3.1 Metod	6
1.3.2 Material	8
1.4 FORSKNINGSLÄGE	8
1.5 AVGRÄNSNINGAR	10
1.6 DISPOSITION	11
2 SAMBANDET MELLAN VÅLD MOT DJUR OCH VÅLD MOT KVINNOR	13
2.1 SAMBAND SOM FINNS MEN INTE SYNS	13
2.1.1 Feministiskt perspektiv	14
2.1.2 Symbolisk interaktionism och sambandet	16
2.2 VARFÖR ÄR DET VIKTIGT ATT SE SAMBANDET MELLAN VÅLD MOT KVINNOR OCH VÅLD MOT DJUR?	18
3 DJURPLÅGERIBROTT INKLUDERAT I KVINNOFRIDSKRÄNKNINGSBROTT	20
3.1 DJURPLÅGERIBROTT I GROVT KVINNOFRIDSKRÄNKNINGSBROTT?	20
3.1.1 Kvinnofridskränkingsbrott	20
3.1.2 Djurplågeribrott	21
3.1.3 Djurplågeri som beaktas i kvinnofridskränkingsbrott	21
3.1.4 Feministiskt perspektiv	22
3.2 BÖR VÅLD MOT KVINNOR OCH VÅLD MOT DERAS DJUR LEDA TILL ATT DJURPLÅGERIBROTT SKA INGÅ I GROVT KVINNOFRIDSKRÄNKNINGSBROTT?	23
4 SLUTLIG ANALYS OCH SAMMANFATTANDE SLUTSATS	26
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	29

**He who is cruel to animals becomes
hard also in his dealings with men.
We can judge the heart of a man by
his treatment of animals.**

Immanuel Kant.

Sammanfattning

Ett samband mellan våld mot djur och våld mot människor uppmärksammades på 1700- och 1800-talet. Det allvarliga och utbredda problemet kring samband mellan våld mot kvinnor i nära relationer och våld mot deras husdjur börjades undersöka först på 1990-talet av amerikanska forskare.

Idag finns det ett flertal, både internationella och nationella, studier som visar på ett stort mörketal när det gäller sambandet mellan våld mot kvinnor och våld mot djur. Från de olika studierna kan man dra en gemensam slutsats att mer än hälften av utsatta kvinnor, som haft djur, bevittnade våld mot deras husdjur i samband med att själva vara utsatta av sina partners.

Ett syfte med uppsatsen är att ta upp problematiken med sambandet och utreda dess orsaker och konsekvenser. För att bättre förstå sambandet och orsakerna till denna typ av våld används ett feministiskt perspektiv som förklarar det manliga beteendet och koppling till patriarkala strukturer i samhället som möjliggör att mäns position är överordade kvinnors position. För bättre förståelse av sambandets konsekvenser, för både det mänskliga och det icke mänskliga offret, används i uppsatsen teorin om en symbolisk interaktionism som förklarar på ett tydligt sätt den relationen som finns mellan en utsatt kvinna och ett utsatt djur.

Den nuvarande forskningen på området och de dragna slutsatserna om att våld mot djur leder till att det kvinnliga offret kränks och kontrolleras av förövare ledde år 2011, i samband med utredning om grovt fridskränkingsbrott och grovt kvinnofridskränkingsbrott, till att fråga om sambandet lyftes fram i Sverige. Några aktörer som forskare och ideella organisationer framförde i remissvar och motioner att frågan kring inkludering av djurplågeri i grovt kvinnofridskränkingsbrott bör tas upp av utredning och regeringen. Det förslaget avslogs med en argumentation att djurplågeribrott inte skyddar kvinnans intresse utan endast djurens intresse.

Ett andra syfte med uppsatsen är att undersöka den förslagna ambitionen att inkludera djurplågeribrott i grovt kvinnofridskränkningssbrott med koppling till studier kring sambandet och utreda om en möjlighet skulle kunna finnas trots regeringens motsatta argumentation.

1 Inledning

1.1 Bakgrund till ämnet

Ett manligt övergrepp mot kvinnor är ett allvarligt problem som omfattar många kvinnliga brottsoffer. I större andel omfattar problemet kvinnor som utsätts för våld i nära relationer. Att våld mot kvinnor är ett problem som inte berör endast kvinnan i sig började uppmärksammas först på 1990-talet och blev ett intressant område för många forskare i olika vetenskapliga ämnen.¹

I många genomförda studier har resultat visat att mer än hälften av fallen där kvinnor utsattes för våld var även djur utsatta.² Studier kastade ett nytt ljus på problemet och bevisade att våld mot kvinnor har ofta en dold sida som enligt amerikanska studier betecknas som The Link, alltså Sambandet.

Sambandet började diskuteras både internationellt och nationellt. De senaste diskussioner i Sverige kring sambandet väcktes i samband med att regeringen, år 2010, kom med ett uppdrag att utvärdera tillämpning av grovt kvinnofridskränkingsbrott. Resultat av utredningen var att år 2013 infördes en lagändring där kvinnofridskränkingsbrott utvidgades till att omfatta även skadegörelsebrott. I samband med utvidgning diskuterades om att djurplågeribrott bör inkluderas i kvinnofridskränkingsbrottet på samma sätt som skadegörelsebrott. Detta initiativ hade både förespråkare och motståndare.

Forskare Eva Diesen och Carin Holmberg förespråkade idén och tyckte att våld mot djur i samband med våld mot kvinnor leder till en systematisk

¹ Ascione, Flynn, Adams är de mest kända namn inom det forskningsområdet.

² Asciones studier från 1997 visar att 71 % av misshandlade kvinnor som uppsökte kvinnojourerna uppgav att deras partner skadade eller dödade, eventuellt hotade att skada eller döda djur som de hade.

kränkning av brottsoffer som anses i lagen.³ På den motsatta sidan fanns regeringen som tyckte att djurplågeribrott bör inte införas i kvinnofridskränkningarsbrott eftersom djurplågeribrott skyddar djurs intresse och inte kvinnans intresse.⁴

1.2 Syfte och frågeställningar

Syfte med denna uppsats är att genom presentation av forskning och studier om sambandet mellan våld mot kvinnor och våld mot djur besvara frågan:

- Varför är det viktigt att se sambandet mellan våld mot kvinnor och våld mot djur?

Ett annat och parallellt syfte med uppsatsen är att utifrån de informationer som finns angivna i uppsatsen om sambandet mellan våld mot kvinnor och våld mot djur undersöka en frågeställning till:

- Bör våld mot kvinnor och våld mot deras djur leda till att djurplågeribrott ska ingå i grovt kvinnofridskränkningarsbrott?

1.3 Metod och material

1.3.1 Metod

Uppsatsen är uppbyggd i två delar. Första delen är en empirisk del som behandlar forskning kring sambandet mellan våld mot kvinnor i nära relationer och våld mot husdjur. I denna del lyfts fram ett feministiskt perspektiv. Det feministiska perspektivet har som uppgift att ge en strukturell förklaring till mäns våld mot kvinnor och våld mot djur i nära relationer. Detta innebär att sikte tas till de maktstrukturer som finns i

³ Djurens Rätt, Remissvar angående betänkande av Fridskränkningarsutredningen SOU 2011:85 (2019-03-06): https://www.djurensratt.se/sites/default/files/djurens_ratt_remissvar_fridskrankningx.pdf.

⁴ Prop. 2012/13:108, s.14-15.

samhället. Maktstrukturer i samhället gör att mäns position är överordnad gentemot kvinnors underordnade position. Det är de strukturer som möjliggör det våldet där sambandet mellan våld mot kvinnor och våld mot djur förekommer.⁵ Det feministiska perspektivet ska användas för att belysa det sambandet och visa på att våld mot djur används av män för att kunna kontrollera och kränka kvinnans integritet.

En annan teori som kan tillämpas i studier om sambandet är s.k. symbolisk interaktionism. Traditionellt sätt är den symboliska interaktionismen en teori om betydelsen av symboler för utveckling av människor både som individer och grupp.⁶ Enligt teorin ges genom den mänskliga interaktionen meningen med mänskliga upplevelser och den konstruktuerade realiteten.⁷ För att uppnå syfte som uppsatsen presenterar kan den symboliska interaktionismen implementeras på en nära relation som är unik och som finns mellan människor och deras sällskapsdjur.⁸

I den andra och den teoretiska delen av uppsatsen behandlas frågeställning kring djurplågeribrott som en del av grovt kvinnofridskränkning. I den delen används en rättsdogmatisk metod och här utreds hur lagstiftning skulle kunna vara konstruerad. I den andra delen användas de lege ferenda-argumentationen för att kunna analysera hur rättsläget bör se ut utifrån den aktuella problematiken. Användning av de lege ferenda kan i resultatet ge förslag till olika lösningar av problemet.⁹ För att kunna göra en analys och en diskussion kring uppsatsens frågeställning kring inkludering av djurplågeribrott i grovt kvinnofridskränkning kommer det feministiska perspektivet att lyftas fram. Det har som uppgift att visa vikt, behov samt konsekvens av en argumentation om en ändrad lagstiftning.

1.3.2 Material

⁵ Holmberg & Enander, s. 25.

⁶ Redmond, s. 3.

⁷ Linzey, s. 119.

⁸ Linzey, s.120.

⁹ Kleinman, s. 36.

I den empiriska delen av uppsatsen kommer materialet att basera på en existerande forskning kring sambandet mellan våld mot kvinnor i nära relationer och våld mot husdjur. Den empiriska delen av uppsatsen presenterar i stort sätt den utländska forskningen som i majoriteten kommer från USA och Storbritannien. Materialet som används finns i olika former som studier, undersökningar, forskningsartiklar samt litteratur. Ett begränsat antal studier om sambandet mellan våld mot kvinnor och våld mot djur som finns i Sverige kommer också att presenteras.

Den teoretiska delen som använder en rättsdogmatisk metod kommer att utgå från källorna som används i den typen av metod, såsom lagstiftning, där fokus kommer ligga på kvinnofridskränkningssbrott i BrB samt djurplågeribrott i 16 kap. BrB. Vidare kommer förarbeten i form av proposition 2012/12:108 och SOU 2011:85 huvudsakligen att användas.

1.4 Forskningsläge

Frågor kring sambandet mellan våld mot människor och våld mot djur har varit intressanta under många decennier. Redan klassiska namn som Pythagoras, Thomas Aquinas, John Locke samt Immanuel Kant åberopade ett antagande att sambandet mellan våld mot djur och interpersonell våld existerar.¹⁰ Trots det tidiga intresset kring ämnet blev forskning kring sambandet inte aktuellt förrän 1990-talet. Sambandet mellan våld mot kvinnor och våld mot djur studeras främst i USA.

En av de första forskarna som undersökte sambandet mellan våld mot kvinnor och våld mot husdjur är fil. dr. i psykologi Frank Ascione med sin studie *Battered Women's Reports of Their Partners' and Their Children's Cruelty to Animals* från 1998. I Asciones studie var 38 kvinnor deltagande.

¹⁰ Ascione, s.7.

Kvinnorna bodde på ett skyddat boende och svarade på frågor kring våld mot djur. Undersökning visade ett resultat i vilket 71 % av de kvinnorna upplevde att deras partner hotade att skada, faktiskt skadade eller till och med dödade deras husdjur.

Ännu tidigare, eftersom redan 1994, kom amerikansk forskare Carol J. Adams ut med sin bok *Neither Man nor Beast - Feminism and the Defense of Animals*. Adams fortsatte med sin forskning och ett år senare, 1995, kom boken *Animals & women - Feminist Theoretical Explorations* ut. Boken är en samling av vetenskapliga uppsatser som påvisar det teoretiska sambandet ur ett feministiskt perspektiv. Utgångspunkt i studien är att kvinnans sociala konstruktion och förtryck som hon utsätts för är oskiljaktigt kopplade till den förståelse vi har när det gäller missbruk av andra arter än oss människor, såsom djur.

Efter 1990 expanderade forskning om sambandet till flera länder. Internationella forskare och experter från flera länder som Danmark, Tyskland, Italien och Stor Britannien har tagit problematiken på allvar. Boken *The Link between animal Abuse and Human Violence* publicerades år 2009. I boken samlades forskningen av olika experter och forskarna från 7 olika länder som hade en gemensam uppgift - undersöka samband mellan våld mot djur och våld mot barn, familj och kvinnor.

När sikte tas på Sverige så är antal studier och forskning kring sambandet mellan våld mot djur och våld mot kvinnor i nära relationer mer begränsade än i USA.

En av de första som lyfte problematiken kring sambandet var Helena Striwing som i sin bok *Djur som brottsoffer* från 1998 skrev om olika sorters djur som utsätts för brott, där bland annat lyfte hon fram problematiken kring djur som finns i det våldet som uppstår i parrelationer. Andra kända studier i Sverige är *Med husbondens röst – om våld mot djur i misshandelsrelationer* som publicerades 2004 av Carin Holmberg som är fil.dr. i sociologi och *Övergripping mot kvinnor och barn – den rättsliga*

hanteringen, som publicerades 2006 av Eva Diesen, jurist och forskare i genus på Stockholms och Christian Diesen, professor emeritus i processrätt. Det gemensamma för båda undersökningar är resultatet som bevisar ett stort mörketal som rör sambandet.

Idag har uppmärksamhet kring sambandet mellan våld mot kvinnor och våld mot djur utvecklats till att, i både Sverige och i USA samt även andra länder som Kanada, Nya Zeeland, Spanien och Australien, finns organisationer som arbetar med de frågorna. National Link Coalition är en amerikansk organisation som har som uppgift att sammanställa forskning om sambandet.¹¹ I Sverige har vi organisation med namnet Se Sambandet. Se Sambandet är ett nationellt kunskapscentrum som tar itu problemet med sambandet mellan våld mot djur och våld mot kvinnor.¹² Organisationer har ett gemensamt mål - sprida kunskap, sammanställa forskning och fakta samt förmedla det i form av föreläsningar och informationer för allmänheten samt verka. Detta i sin tur leder till att sambandet ska bli sedd och våldet med sambandet förhindras och minskas.

1.5 Avgränsningar

I uppsatsen kommer endast våld mot kvinnor i nära relationer och samband med våld mot sällskapsdjur tas upp. I forskningen är det bevisat att våld mot djur används även mot barn, föräldrar och äldre. Syftet med våld mot djur i nära relationer är i princip grundläggande samma oberoende på om vi pratar om kvinnor eller om äldre eller om barn. Med tanke på att i uppsatsen kommer det feministiska perspektivet att appliceras, valdes att endast våld mot kvinnor uppmärksammas och uteslutas våld mot barn, äldre och föräldrar.

¹¹ National Link Coalition, What is the Link? (2019-03-01):
<http://nationallinkcoalition.org/what-is-the-link>.

¹² Se Sambandet, Om oss (2019-03-01):
<http://www.sesambandet.se/>.

En annan viktig avgränsning är att sikte kommer endast tas på en manlig förövare. I studier finns tydliga tecken på att förövare kan vara även kvinnor, och detta kan ske när det rör sig om våld i samköande relationer eller i våld mot barn. I denna uppsats lyfts fram den manliga förövaren och samkönade parrelationer eller familjevåld kommer inte att beröras här.

Till sist är det viktigt att nämna avgränsning gällande andra delen av uppsatsen. Problematiken kring våld mot djur och våld mot kvinnor diskuterades även i ett bredare perspektiv. Resultat av detta är att djurplågeribrott diskuterades inte endast i koppling till grovt kvinnofridskränkning brott utan även i koppling till grovt fridskränkning brott som sådant. I uppsatsen kommer fridskränkning brottet inte att beröras utan endast tas upp bestämmelser kring kvinnofridskränkning brottet eftersom uppsatsen tar upp endast den problematiken som finns kring våld mot kvinnor och inte berör de andra grupperna som barn eller äldre.

1.6 Disposition

Inledningsvis presenteras sambandet mellan våld mot kvinnor och våld mot djur som ett osynligt men ett existerande problem i kapitel två. I början av kapitel görs en genomgång av forskning och studier som finns på området och dessutom redogörs för de viktigaste slutsatserna som kan dras utifrån de presenterade studierna. Vidare fördjupar kapitlet problematiken kring sambandet genom att se på våld mot kvinnor och våld mot djur från både ett feministiskt perspektiv och en teori om symbolisk interaktionism. Kapitel två har som syfte att bilda en grundläggande förståelse för sambandets existens samt att förklara orsaker och konsekvenser vilka sambandet har för våldutsatta kvinnor. Ett sista steg i kapitel två är en analys av det presenterade underlaget och samtidigt är det även en redogörelse för den första frågeställningen som uppsatsen ställer.

I kapitel tre redogörs den andra frågeställningen som presenteras i uppsatsen. I det kapitlet redovisas bestämmelser i kvinnofridskränkningensbrottet och i djurplågeribrottet för att senare övergå till undersökning av en möjlighet att inkludera djurplågeribrott i grovt kvinnofridskränkningensbrott. I Kapitel tre tas upp ett feministiskt perspektiv som ett verktyg för att undersöka ämnet i en djupare kontext. Som en avslutning av kapitel tre görs en analys av presenterade fakta och dras slutsatser kring möjlighet att inkludera djurplågeri i kvinnofridskränkning.

Avslutningsvis görs i kapitel fyra den slutliga analysen av uppsatsens ämne. I kapitlet dras huvudsakliga slutsatser genom att binda ihop sambandet mellan våld mot kvinnor och våld mot djur och möjlighet att inkludera djurplågeribrott i grovt kvinnofridskränkningensbrott. Detta görs med hjälp av anknytning till studier och det feministiska perspektivet samt teorin om symbolisk interaktionism. Sist men inte minst läggs fram även slutliga kommentarer.

2 Sambandet mellan våld mot djur och våld mot kvinnor

2.1 Sambandet som finns men inte syns

Koppling mellan våld mot djur och våld mot människor uppmärksammades redan på 1700-talet och 1800-talet. Många filosofer nämnde sambandet som en existerande problematik. En av de mest kända filosofer som uppmärksammade problemet var Immanuel Kant som betonade att:

”If he is not to stifle his human feelings, he must practice kindness towards animals, for he who is cruel to animals becomes hard also in his dealings with men.”¹³

En annan känd filosof Arthur Schopenhauer menade att en människa inte kan vara en god människa om den är grymt mot djur och skrev i boken *On the basis of morality* att:

”Compassion for animals is intimately connected with goodness of character, and it may be confidently asserted that he, who is cruel to living creatures, cannot be a good man.”¹⁴

De filosofiska tankarna kring koppling mellan våld mot djur och våld mot människor fick inte något större genomslag på den tiden utan först på 1990-talet började forskarna studera sambandet mellan våld mot kvinnor och våld mot djur.

I genomförda studier visades att sällskapsdjur kan vara de första som utsätts för våld som sedan expanderar till att omfatta kvinnan. Sambandet kan enkelt förklaras som att om ett djur är utsatt för våld så finns det skäl att titta om andra i familj är utsatta för våld, och omvänt, om en människa är utsatt

¹³ Stanford Encyclopedia of Philosophy, The Moral Status of Animals (2019-03-04): <https://plato.stanford.edu/entries/moral-animal/>.

¹⁴ Schopenhauer, s. 223.

för våld i familj bör ses om även ett djur är utsatt för våldet.¹⁵ Vidare i forskningen finns det gott om bevis om att individer som utövar våld mot djur kan i större sannolikhet utöva våld mot människor i jämförelse med de individer som aldrig utövade något våld mot djur¹⁶. Från forskningen kan en slutsats dras att på samma sätt som kvinnor utsetts för våld kan djur bli utsatta i den gemensamma hemmiljön.

2.1.1 Feministiskt perspektiv

Bild på sambandet mellan våld mot kvinnor och våld mot djur kan vara mer fullständig genom att förklara ett manligt beteende med hjälp av ett feministiskt perspektiv. Det feministiska perspektivet ger oss en bild på ett förhållande mellan en man och en kvinna som tydligt visar partiarkala strukturer och inte sällan handlar om ett dominansförhållande. En man använder sig ofta av våld för att kunna efterleva de partiarkala strukturerna samt få kontroll och makt över en kvinna.¹⁷ Det våldet inte sällan inkluderar även djur som finns närvarande i kvinnas liv.

Enligt forskare Catharine MacKinnon beror sambandet mellan våld mot kvinnor och våld mot djur på att det är människor som dominerar över djur och att män i sig dominerar över kvinnor.¹⁸ Detta kunde ses som en av första forskningarna som tagit fram det feministiska perspektivet i forskningen kring sambandet.

Dominans som det feministiska perspektivet belyser i samband med våld mot kvinnor kan ha olika former. Det kan handla om att döda ett djur för att varna, för att åstadkomma en terrorkänsla eller att använda både djur och kvinna i sexuella syften.¹⁹ De olika formerna av en manlig dominans ingår i det som benämns som våld mot kvinnor och det i sig inte sällan även omfattar våld mot djur.

¹⁵ Se sambandet, Till dig som arbetar med våldutsatta människor eller djur (2019-02-28): https://sesambandet.files.wordpress.com/2017/02/broschyr_se-sambandet_fordjupad.pdf.

¹⁶ Ascione & Arkow, s. 64.

¹⁷ Linzey, s.119.

¹⁸ Diesen, s.333.

¹⁹ Adams & Donovan, s.56.

Det kan undras varför ”den våldsamma mannen” vill använda djur som kontroll och maktutövning mot kvinna. Forskningen visar på att om man dödar ett djur så både han och hans familj anser att ett avgörande mellan liv och död faktiskt ligger i hans händer.²⁰ De handlingarna leder till att en man känner sig mer maktfull och stark. Att använda de olika former av dominansen även när det omfattar sexuella handlingar så används djur som ett verktyg för att kunna komma åt kvinna och bryta ned henne succesivt.²¹

Adams i sin forskning, som presenteras i boken *Animals and Women: Feminist Theoretical Explorations*, pekade på olika orsaker till varför män använder våld mot djur i samband med våld i nära relationer. En av orsakerna är att demonstrera sin makt. Vidare handlar det om att isolera kvinna från hennes omgivning där hon kan få stöd, upprätthålla kontext av terror och även kan detta vara en form av att ge läxa så att kvinna inte betar sig på ett sätt som ”den våldsamma mannen” inte accepterar. Inte minst används våld mot djur för att man känner sig upprörd när han ser en självdeterminerad handling hos kvinna och till sist kan det även handla om att våldet används som förebyggande demonstration mot att kvinna skulle våga lämna honom och detta kan ses som en typ av ett separationsvåld.

Även om våld mot djur används som ett verktyg för att kontrollera kvinna så inte sällan har det även andra negativa effekter på själva brottsoffren. Nedbrytningsprocess som pågår genom utövning av kontroll och makt innebär även att man har som syfte med sina handlingar att göra något som orsakar enorma och till och med traumatiska känslor hos en kvinna och inte tillåta kvinnan att ge uttryck för de känslorna.²² Den psykologiska misshandeln av en kvinna fortsätter även efter att djur skadats eller till och med dödat. Detta sker genom att inte ge en kvinna möjlighet till att kunna uttrycka sin verklighet som innebär att kunna försörja sin förlust av djur.²³ Ett sätt att väcka de starka känslorna kan vara att använda våld och döda kvinnans djur och tvinga henne att bevittna våldet utan att kunna agera. I de

²⁰ Adams & Donovan, s. 69.

²¹ Ibid.

²² Adams & Donovan, s. 63.

²³ Ibid.

fall djur dör på grund av våld kan en kvinna känna många känslor som skuld, hopplöshet, raseri. Känslor väcks eftersom kvinnan känner att hon inte kunde skydda sitt djur från död eller skada som orsakades av hennes partner.²⁴

2.1.2 Symbolisk interaktionism och sambandet

Här presenteras en symbolisk interaktionism i syfte att gå ännu djupare i problematiken kring sambandet. Det här perspektivet används för att belysa den rollen som djur har för en kvinna som utsatts för våld samt att förklara starka och inte sällan intima relationer som bildas mellan en utsatt kvinna och ett våldutsatt djur.

När vi pratar om en symbolisk interaktionism så tänker vi på socialpsykologen och filosofen George Herbert Mead som är symbolisk interaktionismens fader. Enligt Mead koncentrerar sig den symboliska interaktionismen på tanken att vi människor integrerar med varandra med hjälp av ord, gester och andra symboler.²⁵ Med tanke på att vi människor är gruppvarer som i vårt vardagliga liv i samhället ingår vi hela tiden i olika interaktioner med andra människor. Livet med interaktioner leder till att vi kommunicerar med andra som i sin tur kan leda till att vi bildar relationer med andra människor. Men hur fungerar det med djur?

Vi kommunicerar med våra djur med hjälp av symboler, ord, gester och bildar relationer på samma sätt som vi gör med våra medmänniskor. Den relationen som finns mellan människor och deras djur ofta ignoreras och till och med förnekades av forskarna.²⁶ Emellertid är de intensiva, involverande och rutinmässiga interaktionerna som bildar dessa relationer. De relationerna är faktiskt värda att uppmärksamma på allvar.²⁷

Sambandet som finns mellan människor och mellan deras sällskapsdjur

²⁴ Adams & Donovan, s.64.

²⁵ Psykologilexikon, symbolisk interaktionism (2019-03-04):
<https://www.psykologiguiden.se/psykologilexikon/?Lookup=symbolisk+interaktionism>.

²⁶ Sanders, s. 406.

²⁷ Ibid.

förstår människor genom att definiera sina djur som familjemedlemmar.²⁸ Det är även ganska vanligt att människor som äger djur brukar definiera sin relation med djur som ”en nära vänskapsrelation”. Kvinnor som misshandlas i nära relationer visar en tendens till att betrakta sitt eller sina djur som personer.²⁹

Det är ingen vetenskap att förstå att djur spelar en viktig roll för många människor. Den rollen som djur spelar i livet är ännu viktigare för kvinnor som utsätts för våld i nära relationer.³⁰ Djur har varit en viktig resurs för ett känslomässigt stöd för kvinnor som var tvungna att hantera våld och misshandel mot dem.³¹ Det är en social isolation och en kontroll, som män tvingar kvinnor till, som gör att en relation med sällskapsdjur är särskilt värdefull.³² En kvinna som kontrolleras och separeras från omgivningen där stödet finns, ofta har begränsade möjligheter till att kunna ha interaktion med andra människor och därför stärks en relation med ett närvarande sällskapsdjur. Detta är den interaktionen som i sig är avgörande för alla människor med tanke på att vi ändå tillhör en flockart.

Det som är problematiskt i den starka interaktionismen mellan djur och kvinnor som utsätts för våld är att en viktig betydelse som djur har för våldutsatta kvinnor används av ”den våldsamma mannen”. Det starka bandet mellan djur och en kvinna används ofta för att bryta ned henne. Genom att skada ett djur straffas den våldutsatta kvinnan. Dessutom är det bevisat av forskarna att våldet som utövas mot kvinnas djur är ännu mycket mer smärtsamt för en kvinna på grund av den starka interaktionismen som bildas i deras relation.³³

Flynn i sina studier nämner att många kvinnor som utsätts för våld ”*saw their companion animals as being very upset upon witnessing the woman's*

²⁸ Sanders, s. 414.

²⁹ Linzey, s. 120.

³⁰ Flynn, s. 171.

³¹ Linzey s. 117.

³² Linzey s. 121.

³³ Linzey, s. 117.

battering, often trying to protect her during the attack or comfort her afterward.”³⁴ Djur uttrycker sina emotioner och känslor som i konsekvensen kan ge en kvinna indikation till att djur förstår och associerar sig med henne. Ett förhållande som bildas i de relationerna kan vara väldigt starkt och leder till att en kvinna inte vågar lämna en våldsam relation för att inte utsätta sitt djur för lidande.³⁵

I samband med det nyss sagda vill jag poängtera här att symbolisk interaktionism som används i tolkning av den relationen som finns mellan våldutsatta kvinnor och deras djur hjälper oss att förstå att det direkta våldet som utövas mot djur, med syfte att skada eller döda djuret, riktas även indirekt mot en kvinna för att använda det mot henne. Våldet leder till att kvinnan skadats psykiskt och att nedbrytningsprocess för att nå kontroll över henne skyndas på.

2.2 Varför är det viktigt att se sambandet mellan våld mot kvinnor och våld mot djur?

Av den presenterade forskningen kan slutsats dras att våld mot djur kan ses som ett bevis på ett psykiskt maktspel som i sig är förutsägelse av det efterföljande våldet som kan förekomma mot människor. Våldet kan även betraktas som en form av markör på ett våld som sker i en familj i form av kvinnomisshandeln.³⁶

Det kan sägas att en relation mellan en misshandlad kvinna och hennes sällskapsdjur har en väldigt viktig roll och inte sällan är avgörande för kvinnan. Djur är det enda som en kvinna har kvar i sitt liv som ger henne stöd. Den relationen leder till att kvinna känner att hon är fortfarande värd något för någon annan, i detta fall för djuret. Den i forskningen existerande förklaringen till sambandet visar på en flernyanserad karaktär av våld mot

³⁴ Linzey, s. 121.

³⁵ Flynn, s. 170-173.

³⁶ Linzey, s. 116.

kvinnor som även involverar djur. Det som är viktigt att uppmärksamma i de fallen är att både djur och kvinnor är brottsoffer genom våld av den andra. Detta kan förklaras så att våld mot ett djur leder till att även en kvinna skadas, precis som att djur lider när kvinna utsätts för våld.³⁷

Den relationen som en våldutsatt kvinna bygger med sitt sällskapsdjur gör att både hon och djur är mer sårbara. Sårbarheten är större med tanke på att den interaktionismen som finns i deras relation liknar den som vi ofta bygger med medmänniskor. Därför bör sambandet vara viktigt att utforska både för forskarna och för de som arbetar med våld i nära relationer med hänsynstagande till den formen av relation som det byggs på.³⁸ Flynn som studerade problematiken kring sambandet betonar i sin studie att:

*“Recognizing harm to animals as interconnected to controlling behaviour by violent men is one aspect of recognizing the interrelatedness of all violence in a gender hierarchial world”.*³⁹

Flynn kommer även till slutsats att det krävs förståelse, svaret på frågor och avslutning till sammankopplade våld, för att förstå själva sambandet i sig samt de partiarkara strukturerna och deras roll i upprätthållande av våldet.⁴⁰ Våldet som utövas mot kvinnor och djur är ett slags maktmedel och kontrollbehov mot människor som är svagare och mot djur som är överordnade oss människor.

³⁷ Linzey, s. 119.

³⁸ Linzey, s. 122.

³⁹ Linzey, s. 123.

⁴⁰ Ibid.

3 Djurplågeribrott inkluderat i kvinnofridskränkningsbrott

3.1 Djurplågeribrott i grovt kvinnofridskränkningsbrott?

I det här kapitlet kommer innehåll av kvinnofridskränkningsbrott och innehåll i bestämmelse om djurplågeribrott presenteras samt en möjlighet att inkludera djurplågeribrott i grovt kvinnofridskränkningsbrott undersökas.

3.1.1 Kvinnofridskränkningsbrott

Brottet grov kvinnofridskränkning infördes i brottsbalken 1998. Det är unikt till sin konstruktion eftersom flera enskilda, i sig straffbara, handlingar tillsammans kan utgöra ett grovt brott.⁴¹ För kvinnofridskränkningsbrottet döms en gärningsman om var och en av gärningar har varit en led i en upprepad kränkning av kvinnas integritet och gärningarna varit ägnade att allvarligt skada kvinnas självkänsla.⁴² Kvinnofridskränkingsbrott har som syfte att skydda kvinnor från övergrepp som män kan utsätta de för och hänsyn tas på de upprepade kränkningarna som har som syfte att succesivt bryta ned en kvinna och få kontroll över henne.

Som sagt är syfte i bestämmelsen att hänsyn tas på de upprepade kränkningarna. De handlingar som avses är exempelvis misshandel, olaga hot, olaga tvång, sexuellt eller annat ofredande samt sexuellt utnyttjande.⁴³ Efter den 1 juli 2013 ändrades lagen och idag omfattar bestämmelsen även skadegörelsebrott och överträdelse av kontaktförbud.

⁴¹ Nationellt centrum för kvinnofrid, Grov kvinnofridskränkning (2019-03-06): <http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/grov-kvinnofridskrankning/>.

⁴² Prop. 2012/13:108, s. 4.

⁴³ Nationellt centrum för kvinnofrid, Grov kvinnofridskränkning (2019-03-06): <http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/grov-kvinnofridskrankning/>.

3.1.2 Djurplågeribrott

Djurplågeribrott är idag kriminaliserat i 16 kap. BrB. Djurplågeribrott anses vara ett brott mot allmän ordning där ett skyddsintresse är att skydda djur mot lidande. Lydelsen av 16 kap. 13 § BrB är:

”Om någon uppsåtligen eller av grov oaktsamhet, genom misshandel, överansträngning eller vanvård eller på annat sätt, otillbörligen utsätter djur för lidande, dömes för djurplågeri till böter eller fängelse i högst två år.”

Det finns inget intresse i brottet som syftar på att skydda ägaren.⁴⁴

3.1.3 Djurplågeri som beaktas i kvinnofridskränkningensbrott

I Sverige finns det antal forskare⁴⁵ och organisationer⁴⁶ som tydligt lägger vikt på att inkludera djurplågeribrott i grovt kvinnofridskränkningensbrott. Forskarnas argumentation tyder på att våld mot husdjur, som är ett vanligt förekommande fenomen i våld i nära relationer, bör ses som en försvårande omständighet och bör även leda till att ett straffvärde i brott om våld i nära relationer höjs.⁴⁷

Eva Diesen visar i sina studier att antal män som döms för djurplågeri är väldigt lågt trots deras handlingar där de har misshandlat och vissa fall även dödat djur.⁴⁸ Då djurplågeribrott inte inkluderas i kvinnofridslagstiftningen, konsumeras våldet mot djur av brottet mot kvinna, eftersom djurplågeri har ett mycket lägre straffvärde än kvinnofridsbrottet.⁴⁹ Enligt propositionen 2012/13:108 är djurplågeribrott ett brott som skyddar djurens och inte ägarens intresse. Om gärningen omfattar ett olaga hot eller ett

⁴⁴ Prop 2012/13:108, s. 15.

⁴⁵ Eva Diesen, Carin Holmberg och Helena Striwing är de som betonar problematiken kring sambandet.

⁴⁶ Huvudsakligen är Se Sambandet och Djurens Rätt de organisationer som uppmärksammar sambandet under fridskränkningensutredningen.

⁴⁷ Diesen, s. 344.

⁴⁸ Diesen, s. 338-343.

⁴⁹ Diesen, s. 343

skadegörelsebrott bör, med hänsyn till de skilda skyddsintressena, dömas för djurplågeribrott i brottskonkurrens med det andra brottet.⁵⁰

Som propositionen nämner så döms djurplågeribrott idag i brottskonkurrens med andra brotten. Detta leder till att juridiskt sätt så avskrivs lindrigare brott om anklagelser omfattar andra grövre brott som dessutom prövas i samma rättegång.⁵¹ För att kunna lösa problemet med brottskonkurrensen i de brotten bör djurplågeri, enligt Eva Diesen, ingå istället som ett led i de systematiska kränkningar som anges i kvinnofridskränkningensbestämmelsen.⁵²

3.1.4 Feministiskt perspektiv

I förarbetena till kvinnofridskränkningenslagen anges att idag finns det större medvetenhet om att allvarliga våldsbrott kan även medföra psykiska kränkningar.⁵³

Av forskning och studier som presenterades i tidigare del av uppsatsen påvisades att våld som används mot djur har som syfte att kränka och leda till att offret bröts ned och kan kontrolleras.⁵⁴ Kvinnor som utsätts för våld av män i familj stannar hos männen för att de inte vet vad djur ska bli av eller vad händer med djur om de lämnar djuret hemma. Holmberg i sina studier⁵⁵ intervjuade våldutsatta kvinnor och många av de kvinnor som hade djur hemma berättade att deras utbrott dröjde mycket längre tid eftersom de var oroliga för djuren som ofta hade utsatts för våld av mannen.⁵⁶ I Holmbergs studier besvarade 76 % av tillfrågade kvinnojourerna att de har erfarenhet med att kvinnor talat om våld eller hot om våld mot deras djur.

⁵⁰ Prop, 2012/13:108, s. 15.

⁵¹ Hörlin Katarina, Kvinnotryck 2015, s. 11.

⁵² Djurens Rätt, Remissvar angående betänkande av Fridskränkningensutredningen SOU 2011:85 (2019-03-06):
https://www.djurensratt.se/sites/default/files/djurens_ratt_remissvar_fridskrankningx.pdf.

⁵³ Djurens Rätt, Remissvar angående betänkande av Fridskränkningensutredningen SOU 2011:85 (2019-03-06):
https://www.djurensratt.se/sites/default/files/djurens_ratt_remissvar_fridskrankningx.pdf.

⁵⁴ Kapitel 2.1.1.

⁵⁵ Se, Med husbondens röst: om våld mot djur i misshandelsrelationer.

⁵⁶ Hörlin, Kvinnotryck, nr.1, 2015 s. 6.

Detta kan vara ett tecken på att djurs utsatthet i våldsamma nära relationer är stor och att kvinnor som bevittnas det våldet kan ha traumatiska upplevelser som är kopplade till maktlöshet att kunna skydda sitt djur eller till att kvinna var tvungen att lämna sitt djur.⁵⁷

Djur används för att psykiskt kontrollera en kvinna och skada den utsatta kvinnan psykiskt. Den argumentation kan användas för att belysa att djurplågeri används för att medföra en skada på den utsatta kvinnan och att detta är en av personlig integritets faktorer som anses vara skyddade av lagen.

I Diesens studier bevisades att djurplågeribrott är konsumerat av andra brotten som en kvinna utsatts för och detta leder ofta till att män som döms för kvinnofridskränkning brott i princip aldrig döms för det våldet som de utövade mot kvinnas djur.⁵⁸ Detta är vanligt förekommande trots att våld mot djur används för att skada, kränka och bryta ned kvinna.

De presenterade studierna kring sambandet mellan våld mot kvinnor och våld mot djur kan tyckas leda till att vålds effekt på en kvinna och ett djur, en kontrollutövning och en kränkning som ”den våldsamma mannen” utövar bör läggas större vikt i utredning kring kvinnofridskränkning brottet. De faktorer talar starkt om att våld som utövas mot djur bör räknas in i de systematiska kränkningarna som förarbetena beskriver.

3.2 Bör våld mot kvinnor och våld mot deras djur leda till att djurplågeribrott ska ingå i grovt kvinnofridskränkning brott?

För att kunna besvara en frågeställning om att det överhuvudtaget är möjligt att inkludera djurplågeri i grovt kvinnofridskränkning brott måste jämföras både positiva och negativa konsekvenser av detta.

⁵⁷ Holmberg, s. 36-37.

⁵⁸ Diesen, s. 343.

Som redan nämndes vid flera tillfällen i uppsatsen så är det bevisat att det våldet som utövas mot sällskapsdjur och har samband med våld mot kvinna har som syfte att kontrollera och kränka den våldutsatta kvinnan. Det är bevisat att handlingar som utövas mot djur har negativa och inte sällan traumatiska konsekvenser för kvinnans psykiska mående. Med den argumentationen kan konstateras att det inte bör vara något förhinder att inkludera våld mot djur i de systematiska kränkningar som kvinnofridsbestämmelse omfattar.

Problemet som ändå uppstår är att om djurplågeribrott skulle ingå i grovt kvinnofridsbränkningsbrott så utvidgas lagen om ännu ett intresse som ska skyddas. Syfte med alla de brotten som inkluderas i kvinnofridsbränkningsbrott är att ha ett större perspektiv på våld mot kvinnor och att ta hänsyn till hela situationen som kvinna är utsatt för.⁵⁹ Detta kan tala för att inkludering av djurplågeribrott skulle leda till att hänsyn till situationen som kvinna är utsatt för får ännu breddare horisont. Idag är det redan många olika intressen som skyddas av lagen som t.ex. skadegörelsebrott som i sig inte skyddar kvinnas intresse och istället intresset är en egendom.⁶⁰ I propositionen uttrycks att skadegörelsebrott kan utgöra en kränkning av den utsattes personliga integritet. Enligt proposition 2012/13:108 bör man tala om skadegörelsebrott i samband med kvinnofridsbränkning. Vidare menas i propositionen att trots att skadegörelsebrott inte riktar sig mot annans liv utan istället mot en egendom så är det ofta så i kvinnofridsbränkningsbrottet att detta riktar sig mot kvinna med syfte att förstöra eller skada hennes egendom många gånger så att i konsekvensen leder detta till att brottet utgör ett direkt angrepp på offrets integritet.⁶¹

En likadan argumentation skulle kunna lyftas fram vid en motivering om djurplågeribrott och detta gjordes också av Djurens Rätt med Eva Diesen

⁵⁹ SOU 2011:85, s. 98.

⁶⁰ Prop. 2012/13:108, s. 14.

⁶¹ Ibid.

som representant.⁶² Tyvärr har regeringen inte accepterat den införda argumentationen. Detta sägs vara på grund av att brottet tillgodoser det allmänna intresset i stort. Vidare sägs att hot och våld i brottet kvalificeras genom en strängare straffskala och därför djurplågeribrott inte ska inkluderas i fridskränkingsbrottet.⁶³

I sina studier undersökte Diesen ca.50 olika utredningar och analyserade förhören. I ett av fallen fanns det en kvinna som berättade om det våldet som en man utsatte henne för samt även att katten hon ägde var utsatt för våld. Våldet mot djur som kvinnan berättade om tags inte upp i anmälan.⁶⁴ Detta kan anses som att våld mot djur inte utgör en direkt kränkning av kvinnas personliga intresse men ändå finns det bevisat i studier och forskning att våld mot djur leder till fara eller risk för sådana kränkningar som omfattas av lagbestämmelsen.

Att inkludera djurplågeribrott skulle kunna leda till att det indirekta våldet mot kvinna skulle kunna synliggöras mycket mer och få en större uppmärksamhet. Av studier och forskning skulle det kunna argumenteras att våld som utövas mot djur i samband med våld mot en kvinna är ett våld som faktiskt kan tolkas som en systematisk kränkning av offrets integritet. Det är utforskat att det handlar ofta om att väcka starka, om inte traumatiska, känslor som gör att kvinna bryts ned psykiskt på grund av de ständiga terrorkänslor som ”den våldsamma mannens” handlingar leder till.

⁶² Se, Djurens Rätt, Remissvar angående betänkande av Fridskränkingsutredningen SOU 2011:85 (2019-03-06):

https://www.djurensratt.se/sites/default/files/djurens_ratt_remissvar_fridskrankningx.pdf.

⁶³ Prop. 2012/13:108, s. 15.

⁶⁴ Hörlin Katarina, Kvinnotryck 2015, s. 10.

4 Slutlig analys och sammanfattande slutsats

Uppsatsen hade som syfte att visa varför det är viktigt att uppmärksamma sambandet mellan våld mot djur och våld mot kvinnor och även undersöka om våld mot djur i form av djurplågeribrott bör inkluderas i grovt kvinnofridskränkningssbrott.

Presenterade forskning och studier kring sambandet visade att det är av en stor vikt att uppmärksamma problemet. Det är viktigt för djur att förebygga en risk för djurs lidande men även för kvinna som är brottoffer. Sambandet innehåller ett viktigt incitament att om det är djur som utsätts för våld så är det även kvinna, som har samband med djur, som lider lika mycket. Lidandet är inte i sig fysiskt men det psykiska lidandet kan leda till att kvinna bröts ned och ”den våldsamma mannen” tar succesivt kontroll över kvinna.

Utifrån de slutsatser om att våld mot djur är ett verktyg som män använder för att kunna kränka och kontrollera kvinnor kan det vara möjligt att tänka sig att djurplågeribrott som utövas i samband med kvinnofridskränkning bör ses som en handling som har som uppgift att kränka kvinnas integritet. Regeringen uttryckte att djurplågeribrottsbestämmelse har som uppgift att skydda djurs intresse och inte ägarens men detta kan upplevas som inte en helt korrekt bedömning, om vi tittar på den symboliska interaktionismen som tydligt förklarar hur sambandet mellan en våldutsatt kvinna och hennes sällskapsdjur kan se ut. Att se ett djur som ett enda stöd i en våldsam relation och se på ett djur som en familjemedlem leder till att en kvinna inte vågar lämna en våldsam relation på grund av rädsla och oro för sitt djur som är hennes ”bästa vän”. Den interaktionismen som finns i kvinnas och djurs relation leder till att varje våldsam handling mot djur känns lika våldsam för en kvinna som måste bevittna detta.

Inkludering av djurplågeribrott som sker i samband med kvinnofridskränkningars skulle kunna leda till att kvinnofridskränkningens syfte att skydda kvinnor från våldsamma män skulle kunna uppfyllas i ännu större utsträckning.

Enligt min mening bör ett faktum att djurplågeribrott är ett brott mot allmän ordning som har djur som skyddsintresse inte hindra att inkludera brottet i kvinnofridskränkningars som redan idag omfattar flera olika intressen. Genom att inkludera skadegörelsebrott i kvinnofridskränkningars visade regeringen på att det finns en möjlighet att utöka bestämmelsens räckvidd så länge det har fortfarande samma syfte, följaktligen att skydda kvinnor från mäns övergrepp. Vidare tycker jag utifrån presenterade i uppsatsens forskningars och studier att samma tolkning kan användas även vid idén att inkludera djurplågeribrott. Tolkningen att djurplågeribrott inte leder till en kränkning av brottsoffers integritet verkar inte vara den mest hållbara förklaringen. Inte bara den forskningen som utgick från ett feministiskt perspektiv men även den som har tagit fasta på en symbolisk interaktionism bevisade starkt att kvinnas integritet kränks genom att ”den våldsamma mannen” utövar våld mot djur. En stark psykisk påfrestning hos en kvinna som bevittnar våld mot djur i samband med att själv vara utsatt för ett våld talar starkt för att djurplågeribrott kränker integritet även hos kvinna och inte endast hos det skyddade intresset som i detta fall är djur.

Sammanfattningsvis kan sägas att samband mellan våld mot kvinnor och våld mot djur är ett brett problem som uppmärksammades och bevisades i flera studier. Sambandet existerar på grund av en stark relation mellan kvinna och djur. Detta leder till att både djur och kvinna lider av våldet. Detta är en av de viktigaste anledningars till varför problemet med sambandet bör uppmärksammas och tas på allvar. En annan viktig anledning till att sambandet och djurplågeribrott bör inkluderas i kvinnofridskränkningars är att våld mot djur som sker upprepande gånger och som har som syfte att bryta ned kvinna psykiskt kan bedömas som en

frekvent kränkning av kvinnas integritet. Kränkningen i sin tur omfattas av ordalydelse i kvinnofridskränkningens bestämmelse.

Slutsatsen bör vara en indikation till att ett problem kring sambandet och inkludering av djurplågeri i grovt kvinnofridskränkningens brott inte ska ta slut här utan flera studier, forskningar och arbete att ta denna fråga på nytt bör genomföras. Ju tidigare problemet uppmärksammas desto flera kvinnor och djur kan skyddas från det manliga övergreppet och förhoppningsvis ännu flera kommer att våga lämna våldsamma relationer utan en rädsla att deras djur skadas.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Lagstiftning

SFS 1962:700 Brottsbalken

- 16 kap. 13 §.
- 4 kap. 4a §.

Offentligt tryck

Propositioner

Prop. 2012/13:108. Förstärkt straffrättsligt skydd vid grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning.

Statens offentliga utredningar

SOU 2011:85, s.98. Fridskränkningens brotten och egenmäktighet med barn.

Elektroniska källor

Djurens Rätt, Remissvar angående betänkande av

Fridskränkningens utredningen SOU 2011:85 (2019-03-06):

https://www.djurensratt.se/sites/default/files/djurens_ratt_remissvar_fridskrankningx.pdf

National Link Coalition, What is the Link? (2019-03-01):

<http://nationallinkcoalition.org/what-is-the-link>

Nationellt centrum för kvinnofrid, Grov kvinnofridskränkning (2019-03-06):

<http://nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/vald-i-nara-relationer/grov-kvinnofridskrankning/>

Psykologilexikon, symbolisk interaktionism (2019-03-04):

<https://www.psykologiguident.se/psykologilexikon/?Lookup=symbolisk+interaktionism>

Se Sambandet, Om oss (2019-03-01):

<http://www.sesambandet.se/>

Se sambandet, Till dig som arbetar med våldutsatta människor eller djur (2019-02-28):
https://sesambandet.files.wordpress.com/2017/02/broschyr_se-sambandet_fordjupad.pdf

Stanford Encyclopedia of Philosophy, The Moral Status of Animals (2019-03-04):
<https://plato.stanford.edu/entries/moral-animal/>

Litteratur

Adams, Carol J, Donovan, Josephine, *Animals and Women: Feminist Theoretical Explorations*, 1995, Duke University Press.
(cit: Adams & Donovan)

Ascione, Frank R, *The International Handbook of Animal Abuse and Cruelty – Theory, Research and Application*, 2010, Purdue University Press.
(cit: Ascione)

Ascione, Frank R, Arkow, Phil, *Child Abuse, Domestic Violence and Animal Abuse – Linking the Circles of Compassion for Prevention and Intervention*, 1999, Purdue University Press.
(cit: Ascione & Arkow)

Diesen, Christian, Diesen, Eva F, *Övergrepp mot kvinnor och barn – den rättsliga hanteringen*, 2013, Norstedts Juridik.
(cit: Diesen)

Flynn, Clifton P, *Woman's Best Friend: Pet Abuse and the Role of Companion Animals in the Lives of Battered Women*, 2000, Sage Publications.
(cit: Flynn)

Holmberg, Carin, *Med husbondens röst: om våld mot djur i misshandelsrelationer*, 2004, Kabusa böcker.
(cit: Holmberg)

Holmberg, Carin, Enander, Viveka, *Varför går hon? Om misshandlade kvinnors uppbrottsprocesser*, 2004, Göteborg, Kabusa Pocket.
(cit: Holmberg & Enander)

Kleineman, Jan, *Rättsdogmatisk metod. I: Juridisk metodlära* (red.: Korling, Fredric & Zamboni, Mauro), 2013, Studentlitteratur.
(cit: Kleineman)

Linzey, Andrew, *The Link between animal abuse and human violence*, 2009, Sussex Academic Press.
(cit: Linzey)

MacKinnon, Catharine A, *Towards a Feminist Theory of the State*, 1989, Harvard University Press.
(cit: MacKinnon)

Redmond, Mark V, *Symbolic Interactionism*, 2015, English Technical Reports and White Papers.
(cit: Redmond)

Sanders, Clinton R, *Actions speak louder than words: Close relationships between human and nonhuman animals*, 2003, Symbolic interaction, Volume 36, Issue 3, s.405 – 426.
(cit: Sanders)

Schopenhauer, Arthur, *On the basis of morality*, 1903, Swan Sonnenschein & Co.
(cit: Schopenhauer)

Tidskrifter

Hörlin, Katarina, Hög tid att se sambandet – våld mot kvinnor och djur, Kvinnotryck, nr.1, 2015.
(cit: Hörlin, Kvinnotryck 2015)

Hörlin, Katarina, Våld mot djur borde ingå i grov kvinnofridskränkning, Kvinnotryck, nr.1, 2015.
(cit: Hörlin Katarina, Kvinnotryck 2015)